

УДК 339.13:658.8:638.1

ЯЦЕНКО. О. М., д-р економічних наук

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

**КОМПЛЕМЕНТАРНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГЛОБАЛЬНОГО
І НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА**

Визначено взаємообумовленість і взаємодоповнення суб'єктів глобального і національного ринку продукції бджільництва в контексті інституціонального

конкурентного середовища. Обґрунтовано необхідність розробки ефективного механізму та імплементації галузевої конкурентної політики.

Ключові слова: комплементарність, глобалізація, ринок продукції бджільництва, інституціональне конкурентне середовище.

Вступ. Трансформація сучасних соціально-економічних і суспільно-політичних відносин детермінована внутрішніми і зовнішніми факторами, насамперед, необхідністю подальшого ринкового реформування в умовах викликів глобалізації. Підвищення конкурентоспроможності суб'єктів і об'єктів аграрного сектора економіки України є стратегічним національним завданням.

В умовах глобалізації всі сектори національних економік стають взаємозалежними, взаємообумовленими і комплементарними, а місце і роль держави у світовій економіці визначається кількістю експортоспроможних галузей та обсягом і вартістю екологічнобезпечної стандартизованої продукції. В цих умовах пріоритетним завданням держави є формування і підтримка стратегічних експортоутворюючих галузей. Ключовими детермінантами успіху в умовах глобального доступу стане структурна перебудова зовнішньоекономічного потенціалу зі стратегічною визначеністю на експорт конкурентоспроможної агропродовольчої продукції. В Україні, тітсом обґрунтовано, такою можна вважати галузь бджільництва. Галузь бджільництва опосередковано забезпечує внутрішню продовольчу безпеку, сприяє ефективному розвитку суміжних галузей сільського господарства та збереженню національних агроекосистем, позитивно позначається на стані здоров'я нації, підтримує розвиток сільських територій за допомогою самозайнятості сільського населення та системи вертикальної і горизонтальної координації; забезпечує надходження до державного і місцевих бюджетів за рахунок розвитку агробізнесу, сплати відповідних податків та легалізації ринкових операцій суб'єктів господарювання, володіє експортоутворюючим потенціалом, відповідає вимогам глобального попиту та спроможна забезпечити світовий ринок глобальним продуктом.

Теоретико-методологічні та практичні основи розвитку галузі бджільництва вивчають такі вітчизняні вчені: Л. Боднарчук, Г. Боднарчук, В. Броварський, І. Бородай, С. Бугера, В. Войтечко, Галатюк О. С., В. Гайдар, І. Головецький, Г. Гречка, М. Іванченко, С. Мельничук, В. Поліщук, Є. Руденко, О. Тихонов, П. Хмара та ін. Економічним проблемам функціонування галузі бджільництва приділена увага у працях Л. Вакуленко, К. Ємця, А. Левандовської, О. Христенко, С. Чехова.

Мета роботи – теоретичне і практичне обґрунтування взаємообумовленості і взаємодоповнюваності суб'єктів глобального і національного ринку продукції бджільництва в контексті інституціонального конкурентного середовища та обґрунтування необхідності розробки ефективного механізму та імплементації галузевої конкурентної політики.

Матеріали і методи дослідження. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на принципі єдності теорії і практики та системно-синергетичному підході, що розглядає розвиток галузей аграрного сектора з позицій холістичної парадигми та у контексті концепції його багатофункціонального розвитку з одночасним врахуванням тісного взаємозв'язку економіко-організаційних, суспільно-політичних, еколого-природних факторів і пріоритетів.

Результати досліджень та їх обговорення. Однією із необхідних умов інтеграції агропродовольчих ринків у глобальну економічну систему є здатність адаптуватися до міжнародної конкуренції, що забезпечить у довгостроковій перспективі сталий розвиток суб'єктам господарювання і державі в цілому. Застосування міждисциплінарного підходу до дослідження специфіки і особливостей функціонування глобального ринку продукції бджільництва дозволило сформулювати авторське визначення цього поняття як комплементарної міжнародної системи інститутів й інституцій, які функціонують у сферал

виробництва, послуг, розподілу, обміну, обслуговування, використання, регулювання, споживання відповідно до законів товарного виробництва, грошового обігу та суспільного розвитку. На рисунку 1 зображено систему комплементарності суб'єктів глобального і національного ринку продукції бджільництва за власними дослідженнями.

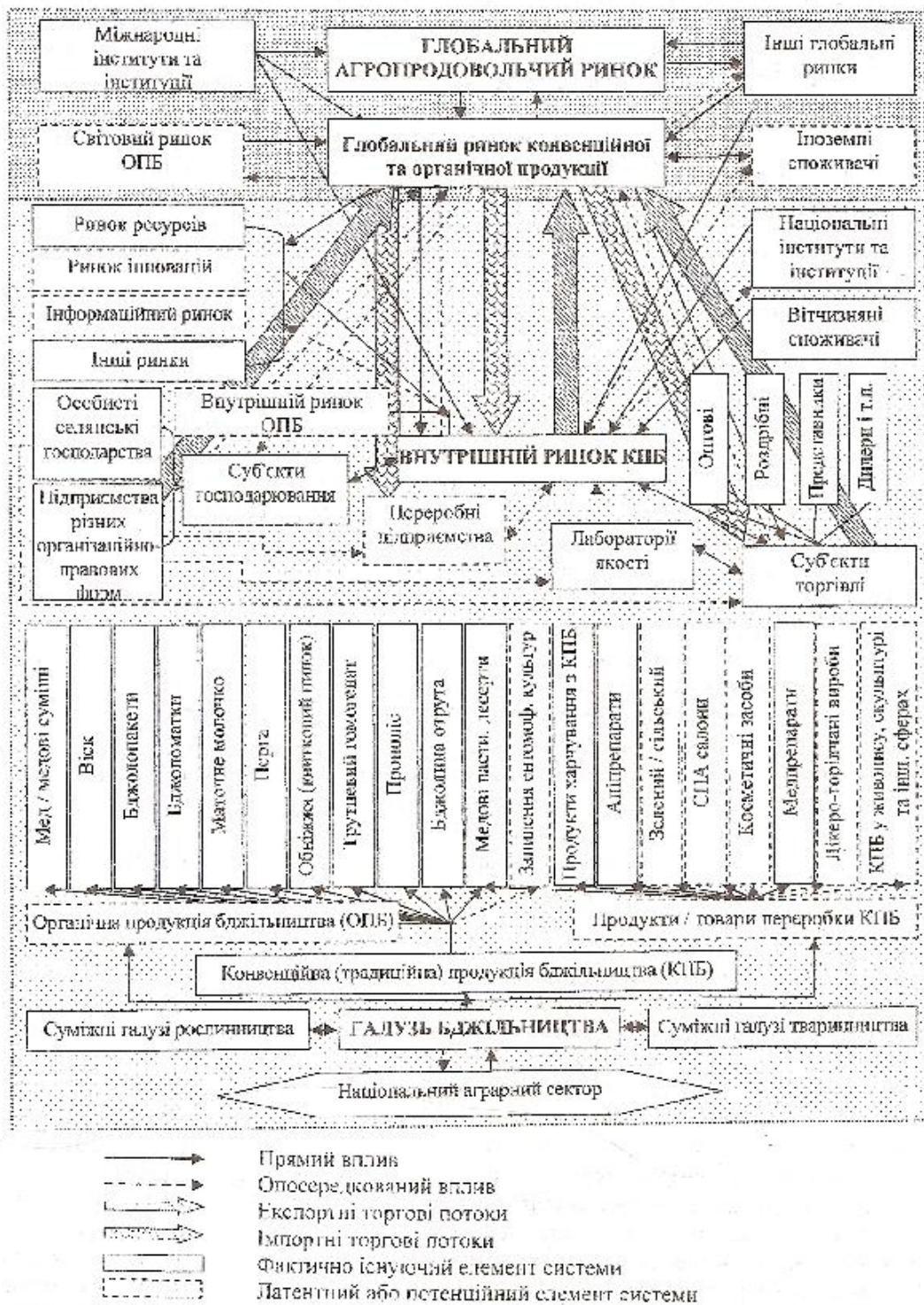

Рис. 1 Система комплементарності суб'єктів глобального і національного ринку продукції бджільництва

Україна є однією із провідних країн світу, яка має розвинуте бджільництво, що обумовлено вигідними природно-кліматичними умовами, достатньою кількістю насаджень медоносів у лісах, луках і степах. Це дозволяє одержувати високоякісні різновиди меду різних ботанічних сортів та інші цінні продукти бджолиного гнізда. Вигідне географічне розташування України обумовлює доцільність великомасштабного і великотоварного галузевого виробництва з метою задоволення внутрішнього і зовнішнього попиту. Іншим фактором досягнутого поступу були активні пошуки вітчизняних учених і фахівців у напрямку розробки та запровадження ефективних методів розведення місцевих популяцій бджіл [1, 2].

Вихідною позицією трансформування організаційних структур у вітчизняній аграрній економіці має стати інтеграція держави у світову економічну систему, яка супроводжуватиметься посиленням конкуренції із іноземними товаровиробниками.

В умовах посилення глобальної конкуренції, з метою забезпечення захисту національних інтересів, необхідно створити конкурентоспроможні на світових ринках модернізовані об'єднання вітчизняних товаровиробників.

Подібна взаємодія буде відповідати прогресивним тенденціям організаційного розвитку економіки Європейського Союзу, що характеризується як система підприємств-мереж і гілок із підприємств, які опираються на сучасні принципи менеджменту та постійну діагностику внутрішнього й зовнішнього середовища, із подальшим встановленням взаємозв'язку і впливу останнього. Значна увага також приділяється співпраці із місцевими органами влади та кредитно-фінансовими установами.

Досвід розвинених країн свідчить, що основи цих процесів закладаються на мікрорівні, тобто необхідно розглядати кожний елемент системи окремо. Необхідно детально дослідити інституційне конкурентне середовище бджільництва і фактори його впливу, адже воно містить не лише інститути, а й систему інституцій. На рисунку 2 зображено інституціональні інструменти регулювання конкурентних відносин у бджільництві, за власними дослідженнями.

Держава може стимулювати економічний розвиток через формування та підтримку інститутів, які породжують інституційні стимули продуктивного типу. У ринкових умовах таким є, насамперед, інститут конкуренції, який стимулює найбільш ефективного виробника, захист прав власності та контрактів, охорону правопорядку, справедливе правосуддя та ін. Держава також повинна ліквідувати «провали ринку» через створення системи соціальних гарантій, освіти, охорони здоров'я, базової інфраструктури і т.ін. Успіх державної політики розвитку в країнах Східної Азії, Японії та Китаю ґрунтувався на введенні державою дієвих стимулів до продуктивної діяльності економічних суб'єктів, інвестування та підвищення ефективності національних виробництв. Ця політика базувалася на дії конкурентних сил і направляла фінансові ресурси найбільш ефективним виробникам, відповідно до об'єктивних результатів їх господарської, у т.ч. експортної, діяльності, згідно з чітко визначеними критеріями [3, 4].

Механізм розробки концепції конкурентної політики повинен базуватися на власній інституціональній архітектоніці, реальній і бажаній конкурентоспроможності економіки та її галузей, державних соціально-економічних і суспільно-політичних стратегічних пріоритетах, взаємоузгодженій та взаємовигідній секторальній і зовнішньоекономічній політиці із врахуванням стану економічного розвитку і ментальних національних особливостей. Секторальний вплив на формування конкурентної політики є опосередкованим і проявляється у частині стратегічних пріоритетів держави (рис. 3). Механізм розробки та імплементація галузевої конкурентної політики визначаються нормативно-правовою базою на галузевому рівні. Згідно зі ст. 13 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», головними показниками розвитку галузі визначено обсяги та ефективність виробництва, розвиток конкуренції, конкурентоспроможність продукції, забезпеченість

спробиною та матеріалами, фінансове становище підприємств галузі, розвиток міжгалузевих зв'язків, ефективність системи збуту продукції, обсяги інвестицій [5].

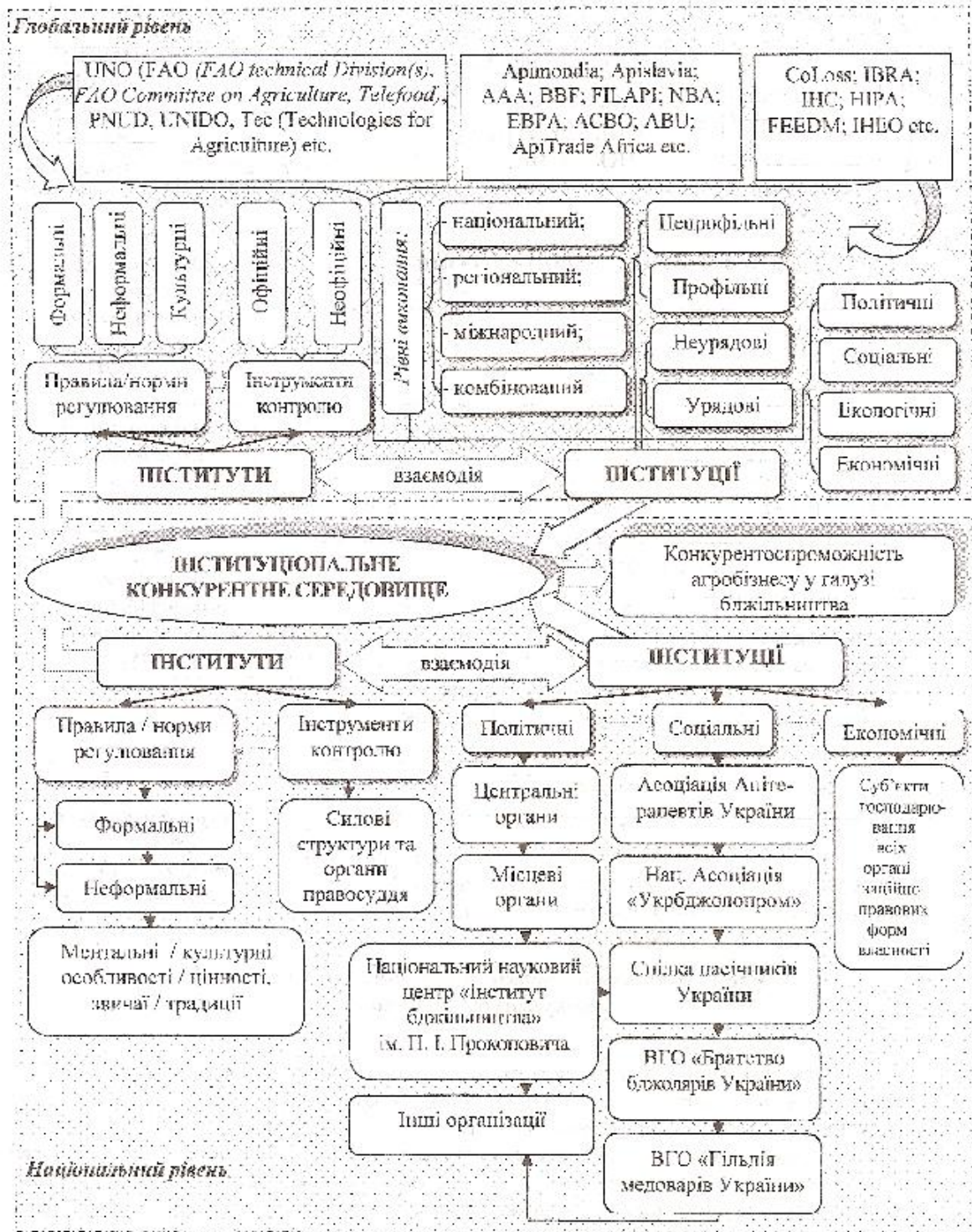

Рис. 2 Інституціональні інструменти регулювання конкурентних відносин у бджільництві

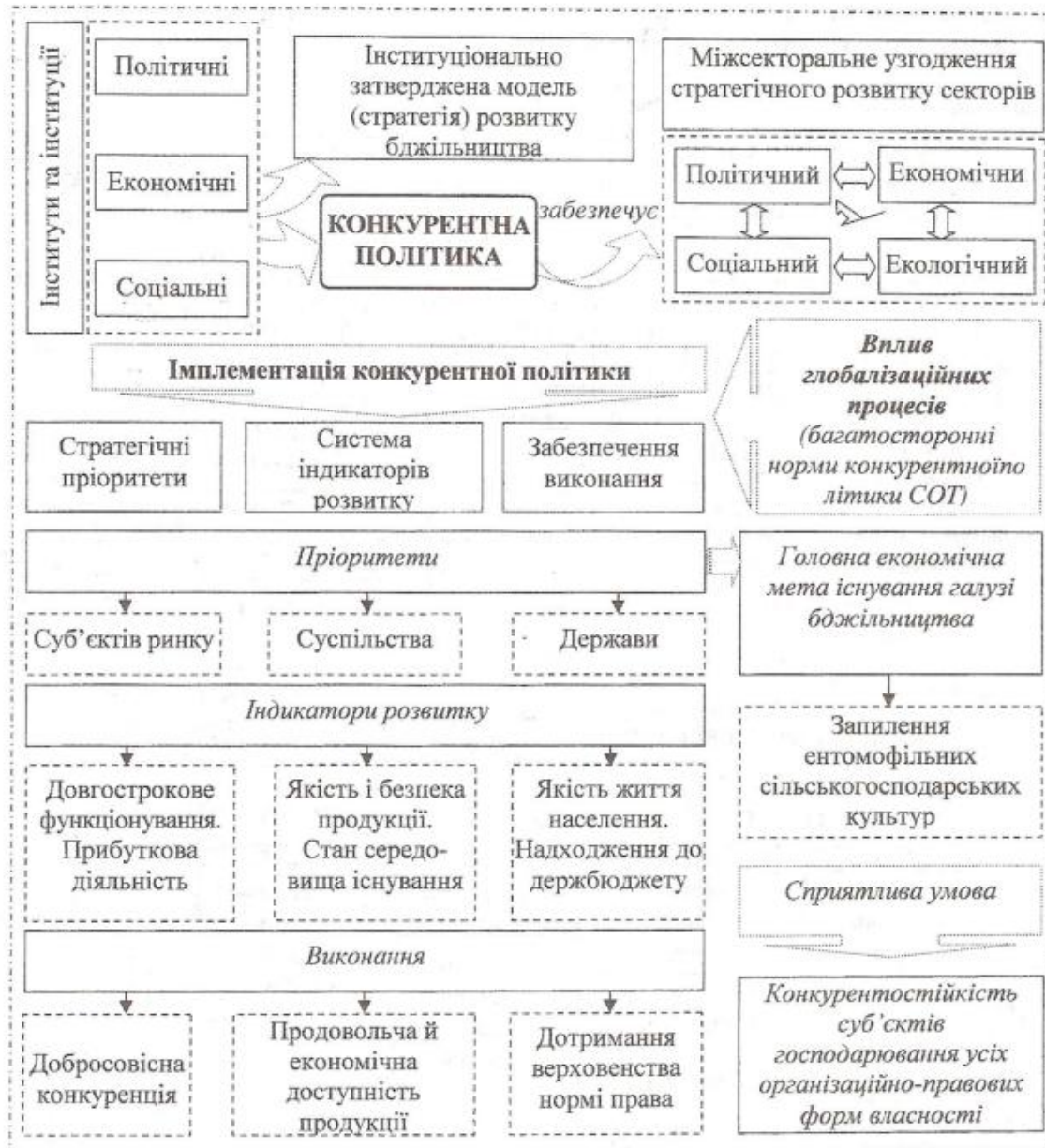

Рис. 3 Механізм розробки та імплементация галузевої конкурентної політики

Оскільки досягнення пріоритетів розвитку аграрного виробництва визначається його основними параметрами, то при розробці критеріїв ефективності державного регулювання галузі виправданим із методологічних міркувань є трансформування системи показників ефективності сільськогосподарського виробництва у критерії ефективності його державного регулювання. За такого підходу конкретні показники визначаються залежно від об'єкта державного регулювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Бджільництво – досить значима галузь для сільського господарства України. Цьому сприяють як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. До перших відноситься те, що країна має декілька основних конкурентних переваг щодо розвитку галузі бджільництва: сприятливі кліматичні умови, родючі ґрунти, багату кормову базу, наявність у великій

кількості водних ресурсів, абригенні породи високопродуктивних бджіл, а також близькість до основних іноземних ринків із постійно зростаючим попитом на продукцію галузі. Суб'єктивні чинники зумовлені традиційною структурою виробництва галузі та працьовитістю українських селян. Україна завжди спеціалізувалася на виробництві та експорті основних продуктів сільського господарства. Одним із головних об'єктів міжнародного обміну була саме продукція бджільництва, зокрема, мед і віск.

2. Інституційне конкурентне середовище зумовлює і визначає вектор розвитку економіки; інституційні зміни, які сприяють формуванню найбільш ефективних економічних, політичних і соціальних інститутів; інституційні обмеження, які за допомогою механізмів примусу ставлять суб'єктів господарювання у певні рамки, а їх дії стають прогнозованими і контрольованими; стимулюючі чинники, які заохочують подальший розвиток конкурентних відносин у галузі бджільництва.

3. Важливим напрямом загальнодержавної політики, що визначає конкурентне інституційне середовище, конкурентоспроможність суб'єктів агропродовольчого ринку та сприяє формуванню і реалізації їх конкурентних переваг, є конкурентна політика. Міжнародний досвід свідчить, що сьогодні державна аграрна політика повинна концентруватися на підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора, забезпеченні безпеки та якості продуктів харчування та сприянні охорони довкілля.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Яценко О. М. Формування і реалізація конкурентних переваг галузі бджільництва України: монографія / О. М. Яценко. – Житомир: Вид-во “Житомир. нац. агрокол. ун-т”, 2011. – 470 с.

2. Яценко О. М. Механізм розробки та імплементація конкурентної політики: секторальний аспект / О. М. Яценко // Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку: [Коллективна монографія] за заг. ред. Г. Є. Жуйкова, В. С. Ніпенка. – Книга 3. – Одеса: ТОВ «Нерадрук», 2013. – 577 с.

3. Носова О. В. Інституціональні основи та форми стимулювання економічного розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 / О. В. Носова. – Харків, 2007. – 17 с.

4. Skydan O. Институциональные основы формирования конкурентных отношений в пчеловодстве / O. Skydan, O. Yatsenko // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development: Proceedings of International Scientific Conference 23 (4) / Lithuanian University of Agriculture, Faculty of Economics and Management. – Kaunas, 2010. – P. 118 – 125.

5. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602-III // Відомості Верховної Ради України – 2000. – № 25 – С. 195.

КОМПЛЕМЕНТАРНОСТЬ СУБЪЕКТОВ ГЛОБАЛЬНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО РЫНКА ПРОДУКЦИИ ПЧЕЛОВОДСТВА / Яценко О. П.

Определено взаимобусловленность и взаимодополнения субъектов глобального и национального рынка продукции пчеловодства в контексте институциональной конкурентной среды. Обосновано необходимость разработки эффективного механизма и имплементации отраслевой конкурентной политики.

Ключевые слова: комплементарность, глобализация, рынок продукции пчеловодства, институциональная конкурентная среда.

**COMPLEMENTARITY SUBJECTS OF GLOBAL AND NATIONAL MARKET
OF PRODUCTION OF BEE / Yatsenko O. M.**

Defined interdependence and complementarity of subjects of global and national market of bee products in the context of the institutional competitive environment. The necessity of the development and implementation of an effective mechanism for industry competition policy.

Key words: *complementarity, globalization, market bee products, institutional competitive environment.*